

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quæstio Prima. Quid sit Causa, & quæ ejus Causalitas?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

vostrâ afferunt & aspergunt, & quod blandiuntur Græcigenis, alienigenas persequuntur, mirandum non est, fieri demonum infirmâ &c. Et aliis in locis similia plura habet, quæ diabolis facere posse concedit Deus, ad fallendum fallaces, vel ad admonendos fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderant. Sed pro Complemento hujus quæstionis

Quæres: Quibus modis ergo operetur demon tam mira & rara? R. Eum id facere primò per summam velocitatem & celeritatem, motumque localem, per quem de loco in locum transfert res insperatas & insolitas, ut rofas in hyeme, botros in æstate &c. se-

cundò, potissimum per illusionem phantasticam, quam facit per ejus turbationem, & variarum specierum productionem, item ex colorum & luminis artificiosa commixtione, ut sagarum sunt convivia, si tamen ad locum simul aliquem comportentur, quod fieri posse quidem non implicat, nam scitur, hunc mille artificem columnam Româ Pragam detulisse, nunc & defactò puto, sicut supra dixi, magis fieri per illusiones, & hoc patet inde, cum viris accumbant in lectis, & alibi choreas ducere nequeunt, nisi replicentur, quod demonum virtuti negatum est absolute; tertium denique artificium est applicatio activorum passivis.

DISPUTATIO II.

DE CAUSIS IN COMMUNI.

Quàm pulchrum, jucundum, & utile sit de causis agere, ex eo patet, quòd nihil frequentius, tam in Philosophia, quàm Theologia audiatur, quàm causarum cum effectibus dependentia, causandi modus, prioritas, subordinatio &c. ut proinde ipse D. Augustinus in Enchiridio cap. 15. tritum illam versum Virgilio Georgicorum 2. recommendet, dicens: Quæ cum ita sint, quando nobis maronis ille versus placet. Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas, quare etiam materiam subsequenter de causis non modo in communi, sed etiam in particulari sedulo & animose pertractandam sentio. Sit igitur

QUÆSTIO I.

Quid sit causa, & quæ ejus causalitas?

L. Aristoteles magis supposuit definitionem causæ, quàm aliquam tradiderit, ut potè tempore illo, cum omnis abesset difficultandi ratio, quæ nobis tamen fide innotuit, quæ creditur generationem verbi in Divinis, in quam Pater verè influxit gignendo ejus personalitatem, & tamen neque Patri æterno nomen causæ, neque Filio nomen effectûs tribuere volunt Sancti Patres, Latini præcipuè existimantes per effectum naturam limitatam, finitam, & aliquando incipientem significari, quare onus incumbit Philosopho Christiano, ita definire causam in communi, ut nec Patri æterno definitio causæ conveniat, nec Filio definitio effectûs; Circa quam materiam varii diversimodè opinantur & frequenter plus nominetenus discrepant, quàm in re: Baro existimans, non posse unam omnibus placentem afferri, assignavit quatuor, at tamen non multum inter se differunt, igitur ad quæstionis p. p.

II. Dico I. Causa creata in communi describitur, quòd sit principium per se positivè influens in aliud deservibilem. Hanc bonam esse explicando probò: Dicitur itaque Principium, quod rationem generis habet, & convenit latius pluribus, quàm causæ, nam ad principium sufficit, quòd principiatum dicat intrinsecam habitudinem aliquam, ut possit dici ab illo oriri, sic Pater in Divinis dicitur principium Filii, non causa, sic etiam privatio rei naturalis est principium, non tamen causa &c. dicitur, Per se, per quam particulam excluduntur causæ per accidens, ut cum Musicus est Architectus, per accidens enim est,

quòd sit Musicus, nec Musica concurret ad ædificandam domum, ut dicat Aristoteles Musicus per accidens ædificat. Item excluduntur conditiones, quæ vel necessariò requiruntur ad causandum, vel ad facilius, ut sunt approximatio &c. quæ tantum concomitantè se habent, ponitur positivè, ad excludendam generationem, quæ neque in generationem positivè, nec in rem genitam injunt: per tò influens autem intelligo idem, quod dans & communicans esse, per influxum vero, accipe tam Physicum quàm morale & metaphoricum, ut comprehendas etiam causam finalem: dicitur esse in aliud, ad denotandum, quòd illud, quod est causatum, in natura & essentia debeat esse distinctum à causa, per quod excluditur generatio verbi in Divinis, quia verbum æternum non accepit per eam essentiam & naturam distinctam à Patre, quòd etiam ordinariè importat tò aliud neutralitèr sumptum, unde etiam Concilia Ephesinum, Toletanum, & Lateranense cap. Damnamus de sum. Trinit. admittunt in Deo Alium & Alium, non tamen aliud & aliud. Et licet etiam dici possit in Divinis esse adhuc Aliud & aliud, scilicet suppositum, ut proinde videatur adhuc debere admitti ratio causæ, nihilominus non est aliud simpliciter, ad rationem autem causæ requiritur, quòd simpliciter effectus debeat esse aliud, Imò Generationis verbi Divini terminus nec secundum quid potest dici: Aliud, tum quia deberet esse partialis, talis autem non est aliud, quod probò, quia terminus partialis sequitur rationem termini totalis, sed terminus totalis in Divinis non est aliud; ergo nec terminus partialis, patet ma. ex creatis, in quibus non generatur natura in abstracto, verbi gratià humanitas, sed hic homo: tum etiam, quia causa debet esse natura

naturâ prior suo effectu, sed in Divinis non est una natura sic prior, ergo. Verum, licet sic explicatum *Tò aliud*, sufficienter excludat verbum Divinum à ratione effectus, nihilominus ad eliminandam omnem difficultatem, addidi in definitione: *defectibiliter*, alii ponunt *contingenter*, per quam particulam simpliciter excluditur verbum Divinum, quia illud non est productum defectibiliter, sive etenim consideretur ex parte Patris Æterni, sive ex parte Filii, nulla est defectibilitas, quia generatio activa identificatur cum Patre, & passiva cum Filio, ac utraque cum Essentia Divina, quæ de se simpliciter indefectibilis est, adeoq; etiam ipsi identificata, quod Confirmatur ex ratione Doctoris, qui dicit: Omne causabile esse contingens, adeoq; quod causatur, non esse à se, omne autem, quod in Divinis est, habet esse à se necessariò, & non contingenter, ergo. Hinc patet, gratis ab aliquibus addi adhuc particulam illam *cum dependentia hujus ab illo*. Sed

III.

Dices: Si Deus per possibile, & impossibile necessariò, & ab æterno produceret aliquam creaturam, ad quam producendam necessitaretur, in tali casu Deus influeret indefectibiliter in talem creaturam, sed illa creatura verus esset effectus, & Deus vera esset causa; ergo indefectibilitas non facit, quo minus adhuc verbum debet dici effectus, & Pater causa: probatur minor: quia illa natura esset adhuc finita, limitata & imperfecta, ergo. Verum *z.* dist. ma. influeret indefectibiliter ad extrâ, concedo ma. ad intrâ, nego ma. & concessa mi. distinguo similiter consequens; ergo influere indefectibiliter non eximit Deum à ratione causæ, ad extrâ, transeat, ad intrâ, nego consequentiam. Itaq; Notandum, duplicem esse defectibilitatem, unam intrinsecam, seu ad intrâ & alteram extrinsecam, seu ad extrâ, defectibilitas intrinseca provenit ab ipsa rei entitate, quæ ex ipsa rei natura indifferens est ad existendum, vel non existendum, & hæc defectibilitas est de intrinseca ratione constitutiva effectus: defectibilitas extrinseca est, quæ provenit ex causa, quæ ex se indifferens vel libera est, ut producat vel non producat. Similiter indefectibilitas duplex est, intrinseca una, altera extrinseca: Indefectibilitas intrinseca est, quæ ex ipsa rei entitate provenit, quando aliquid ex se habet, ut deficere non possit, & hanc habet verbum æternum: Indefectibilitas extrinseca est, quæ non provenit ab ipsa entitate rei, sed ab aliquo extrinseco, & sic illa creatura, quæ necessariò produceretur, intrinsecè esset defectibilis, & extrinsecè indefectibilis. Sed contra particulam *aliud* adhuc

IV.

Dices 2. Particula illa in *aliud* in definitione causæ, omninò est superflua; ergo est mala: probatur ant. quia potest aliquid seipsum causare; ergo non est necesse, ut influat in aliud & consequenter particula illa superfluit. Sed *z.* negando ant. cum sua probatione, quæ omninò falsa est, ut infra demonstrabo, quod scilicet nihil omninò seipsum producere & causare possit, nisi quis vellet destruere tum Philosophorum, tum fidei principia, nam ideò Philosophi colligunt dari Deum, quia viderunt aliqua cau-

sari & existere dependenter ab alio, si autem posset aliquid existere à se, hoc nequaquam colligere possent, ergo. Deinde quæ ratione posset quid se ipsum causare, posset etiam dici Patrem, dum dicitur genuisse Filium, vel uterq; spirasse Spiritum, non aliam quampiam personam genitam & processisse, sed ipsum Patrem se genuisse, adeoq; tolleretur Trinitas personarum, nec esset, nisi plurimum nominum nuncupatio, quod destruit fidem.

Instabis: Defectio in creatis materia & forma sunt causæ, nec tamen producunt aliquid distinctum à se; ergo non implicat adhuc producere aliquid se ipsum; Imò finis etiam causæ dicitur, qui tamen non aliud, quam se ipsum producit, ergo. Sed *z.* materiam & formam si sumatur sine unione, tunc causare aliud, nempe totum compositum, si verò sumatur materia & forma unita, tunc non causant totum compositum, sed sunt ipsum. Vide dicta suprâ. Ad alterum de fine dico, finem quoque non causare seipsum, sed semper aliud, & licet actus bonus cognitus moveat voluntatem ad ponendum se ipsum, id tamen non facit immediatè, nam prius movet voluntatem ad amorem, vel ad mediâ, quo amore, vel mediis postea ponitur mediate ille actus bonus. Hæc pro prima parte sufficient. Pro secunda

Dico 2. *Causalitas causa in actu primo est ipsa entitas causæ, quatenus potens est causare effectum, quæ potentia includit relationem transcendentem identificatam:* ita Scotistæ communiter contra Hurtaum, Arriagam & Recentiores communiter.

Probatur primò: Autoritate tum Aristotelis 5. Met. 20. dicentis, relationes secundi modi fundari supra potentiam activam & passivam, sed relationes secundi modi sunt causæ & effectus, ergo fundantur supra potentiam activam: tum Doctoris 1. d. 7. q. un. l. ubi significat, quod virtus absoluta in causa, non est ei ratio agendi, nec eam constituit in actu primo potentem agere, nisi includendo respectum transcendentem ad effectum.

Probatur etiam ratione, primò: Quia causa in actu primo idem sonat, quod causa potens causare & agere, sed potentia & virtus causandi important directè relationem transcendentem, ergo.

Probatur secundò: Si causa constituentur inesse causæ in actu primo per aliquid aliud, esset maximè actio possibilis, sed hæc non est, ergo ma. est Adversariorum, probatur minor quia quælibet causa est causa in actu primo per aliquid sibi intrinsecum & identificatum, sed actio possibilis est quid extrinsecum & distinctum; ergo per actionem possibilem causa non potest constitui causa in actu primo: probatur mi. quia actio existens est quid realiter distinctum à causa, sed actio possibilis est ipsa quæ existit, ergo: probatur minor principalis. Secundò: Quia illa actio possibilis vel invenit causam potentem causare, aut facit eam potentem, si primum, ergo ex se jam erat potens causare, si facit eam, tunc est aliquid realiter,

realitèr distinctum, & consequentèr non potest esse causalitas in actu primo, quæ debet esse identificata causæ. Sed

Dices: Quemadmodum se habet causa in actu secundo, ita se habet causa in actu primo ad suam causalitatem, sed causa in actu secundo constituitur in esse talis per actionem existentem, ergò causa in actu primo per actionem possibilem. Verum *R.* negando *ma.* Disparitas est, quia causa in actu primo non est talis, ex eo, quòd accipere debeat primò aliquid, ratione cuius dicatur causa in actu primo, sed iam habet illud, quod ipsam denominat causam in tali actu, nempe virtutem sufficientem productivam.

Instabis: Causa in actu primo constituitur in esse talis per respectum ad effectum, sed non actualem, ergò ad possibilem: subsumo, sed effectus possibilis non potest respiciri, nisi actione possibili, ergò causa in actu primo constituitur per actionem possibilem. *R.* concedendo argumentum, ad subsumptum *R.* dist. illud, effectus possibilis non potest respiciri, nisi actione possibili, tanquam exercitio, concedo, tanquam virtute exercendi, nego subsumptum, & consequentiam. Itaque causa in actu primo non constituitur per exercitium, sed per virtutem productivam. Sed quæres, quomodo hæc virtus respiciat effectum, quem producere potest, an omnes in abstracto, an verò singularibus? *R.* causam non respicere effectum in communi, sed in singulari omnes, non tamen collectivè sumptos, sed divisim. Patet, quia causa potest producere suum effectum non tantum, quia effectus est, sed etiam quia talis est, verbigratià, Ignis producit calorem, non tantum secundum rationem specificam, non tamen omnes collectivè, quia omnes effectus collectivè sumpti non sunt terminus adequatus causæ, sed tantum divisim sumpti, quare, licet implicaret unus effectus, non cessaret ratio causæ, dummodo essent producibiles adhuc alii, quemadmodum dixi de potentia materiæ, quæ respicit omnes formas non sub tota collectione, sed divisim.

Dico 3. Causalitas causæ in actu secundo formalitèr sumpta, superaddit aliquid entitatibus causæ & effectus. Hæc est Scoti in 2. d. 1. q. 2. & Scotistarum communiter contra Occamum.

Probatur primò: Quia actus secundus superaddit aliquid actui primo, sed causalitas causæ formalitèr sumpta accedit causæ, sicut actus secundus actui primo, ergò aliquid superaddet.

Secundò: Quia possunt à parte rei existere entitas agentis & entitas effectus etiam approximati, ut Ignis *A* & ignis *B*, & tamen ignis *B* non dependere, vel produci ab igne *A*, ergò ignem *B* produci ab igne *A*, est aliquid plus, quam hæc existere etiam approximati, & consequentèr causalitas aliquid superaddet. Quare non valet dicere, ignem *B* produci ab igne *A*, non esse aliud, quam eum existere, & non dependere ab alia causa, tum, quia ista non dependentià, cum sit aliqua negatio, debet esse alicuius positivi negatio, & consequentèr de-

pendentià, cuius illa est negatio, debet esse aliquid positivum: Tum, quia male aliquis diceret, Petrum esse filium, formalitèr aliud non esse, quam non esse Paulum, Joannem, nec alium quempiam ex hominibus, ergò similiter malum erit dicere, ignem *B* produci ab igne *A* esse ignem *B* non dependere ab alia causa. Verum tamen in Contrà

Arguitur: Omnis causa potens causare, virtualitèr, & immediatè continet suum effectum, ergò ut eum producat, non requiritur aliquid superadditum, & distinguendo ant. Causa continet immediatè suum effectum, ita ut nulla forma intercedat intermedia, quæ constitueret ipsam in ratione principii productivi, concedo ant. ita ut non requirat actualem influxum, qui ipsam denominet formalitèr, & actu causantem, nego ant. & consequentiam.

Instatur: Illud superadditum vel deberet esse aliquid absolutum, vel relativum; neutrum dici potest, ergò nihil est. probatur mi. tum ex responsione, tum, quia causalitas non potest concipi, nisi per ordinem ad aliud: nec secundum, quia omnis relatio sequitur sua extrema, non sic autem causalitas, quæ debet præcedere, ergò. *R.* negando mi. ad probationem dico, esse aliquid relativum, quod tamen non præcedit causam & effectum, licet sic præcedat causalitas fundamentalis. Hinc

Dico 4. Causalitas, à qua causa dicitur formalitèr causare, non est quid absolutum, nec respectivum præcedens naturæ effectum, veluti aliquid medium inter causam & effectum, sed est relatio posterior causæ ad effectum, ubi talis pullulare nata est. Hæc est Doctoris supra ubi ait: Fallit nos imaginatio, dum putamus relationem causalitatis medianæ, veluti viam inter causam & effectum, quia revera sequitur, sicut universalitèr nulla relatio ponitur, nisi positis extremis.

Probatur quoad primam partem: Illud absolutum medium deberet esse ens creatum, & de novo productum, sed omne absolutum, quod de novo producitur, debet mediante aliqua actione produci, ergò & illud absolutum, sed actio, per quam produceretur, iterum esset aliquid absolutum, ergò iterum per aliud absolutum produci deberet & sic in infinitum, cum non sit potior ratio de uno absoluto, quam altero, nam si esset aliqua, maxime, quòd actio essentialitèr dependeat ab hac determinata causa, quia etiam ignis, quando producitur ab alio igne ita determinatè dependet ab eo, ut non possit produci ab alia causa, & tamen, ut producat ab igne, debet produci per actionem distinctam, ergò etiam illud absolutum, non obstante hac determinatà dependentià, deberet sic produci per aliam actionem.

Probatur secunda pars: Illud respectivum medianum deberet participare rationem relationis, ergò non potest esse aliquid medianum inter causam & effectum: probatur consequentia: Omnis relatio debet terminari ad aliquid, & habere correlationem, sed si mediarè, nõ terminaretur ad aliquid, nec haberet

IX.
Argumentum in contrarium.

X.
Causalitas est quid relativum.

XI.

corre-

correlationem, ergo relatio non potest esse aliquid medians. Probatur minor: quia in illo signo priori esset relatio, & tamen non esset terminus, ad quem referretur, nec sibi haberet correlationem, quæ debet esse in termino, qui pro illo priori nondum esset, ergo non posset terminari ad ipsum, cum nondum sit, nec consequenter erit correlatio; per quod patet ad illud, quod aliqui dicunt relationes inesse quieto & permanenti tantum exigere, ut extrema sint, non verò in esse successivo, ut sunt actio, unio &c. quia est de essentia relationis ut sic, ut sit ad aliud, & ut simul naturam sint.

XII.

Dices: Relationem posse adhuc terminari ad effectum non productum, sed quem actu producit. Sed Contra, vel effectus etiam in fieri sequitur causationem ipsam, vel præcedit, si hoc posterius, ergo debet terminari ad effectum jam productum; si verò primum dicitur, tunc sequitur, quòd in aliquo priori sit causatio, in quo non est effectus, ad quem tunc non poterit terminari, cum nondum sit, & consequenter si præcedit, terminabitur ad aliquem terminum, qui nondum est.

Probatur ultima pars, tum, quia causa, ut formaliter causa, est concretum relativum respiciens pro termino effectum: Tum, quia Deus dicitur causa formaliter rerum omnium ad extra per terminationem essentialis dependentiæ rerum omnium ad ipsum, ex eo, quòd sit incapax relationis mutue, ergo in causis creatis relationum capacibus causalitas formalitèr consistere debet in relatione subiecta in causa, & terminata ad effectum. Sed in contra

XIII.

Argumentum in contrarium.

Arguitur: Omnis via, per quam aliquid acquiritur, debet esse prior & mediare, antequam sit illud, ad quod est via, sed causalitas est via, quæ mediante acquiritur effectus, ergo causalitas non poterit esse quid posterius sequens effectum. Probatur minor ex Scoto q. ult. prologi. §. *Contra istud*, ubi dicit, voluntatem elicere praxim mediâ elictione, ergo. R. dist. mi. causalitas est via, quæ mediante acquiritur effectus, causalitas fundamentalitèr sumpta, concedo mi. formalitèr sumpta, nego mi. Itaque causalitas fundamentalitèr sumpta dicitur prior suo effectui, sicut albedo dicitur prior esse relatione, nam secundum eundem Doctorem via est duplex, una quo, altera per quam, prior sequitur, posterior præcedit.

Instatur: Omnis ratio fundandi relationem debet esse prior suâ relatione, sed causalitas est ratio fundandi relationem inter causam & effectum, ergo debet esse prior, quam sit relatio cause ad effectum: probatur mi: quia secundum Aristotelem 5. Met. 20. relationes secundi modi fundantur super actionem, seu causalitatem, quæ actio, licet sit causæ efficientis, est tamen eadem ratio de ipsa, ac de alia causalitate. R. negando mi. licet enim dicitur referri causa ad effectum, quia in ipsum influat, non intelligitur tamen influxus formalis, sed fundamentalis; unde nego ejusdem minoris probationem, quia relationes secundi modi non fundantur super actionem & passionem,

sed super potentiam activam & passivam, dicuntur tamen fundari super actiones, quia actiones & passionis concurrunt veluti dispositiones & conditiones necessario requisitæ.

Urgetur: In omni instanti, quo causa causat, debet habere causalitatem formalem, sed pro primo instanti naturæ, ante effectum non potest haberi relatio, ergo causalitas non consistit in relatione: probatur major, quia alioquin sequeretur, quòd causa causaret sine novo superaddito. R. dist. ma. pro omni instanti temporis, concedo ma. pro omni instanti, seu signo naturæ, nego ma. ad ejus probico, etiam in ipso signo naturæ posse notari aliquid superadditum, seu aliquam variationem causæ, quia ubi in toto tempore consistit in potentia remota, ad hunc effectum, propter absentiam passivi, in eo signo dicitur esse in potentia proxima, & veluti proximè determinata ad hunc effectum, in quantum jam habet omnia requisita ad causandum, & sic etiam in illo signo naturæ potest habere aliquid superadditum, quàmvis non ipsam causalitatem formalem.

QUÆSTIO II.

Quotplex sit causarum Genus?

Extiterunt olim nonnulli Platonici, qui nullum aliud causarum genus, præter efficientis admiserunt, cujus opinionis etiam nunc putarunt quidam fuisse Divum Augustinum, verumtamen perperam, nam pluribus in locis clarè docet, dari causas, unde ex quo, & quare aliquid fiat, quæ nihil aliud denotant, quàm causam materialem, formalem, & finalem, unde etiam in hac questione queritur, an causa ut sic bene dividatur in quatuor vulgata causarum genera, materialem nempe, formalem, efficientem & finalem, ad quod utpote cum sit res facilis & trita, resolutivè

Dico: *Bene & adæquate dividitur causa, ut sic in mox præallegata quatuor genera. Est Doctorem hic q. 7. & communis.* Antequam in forma probem, suppono quòd omnia composita non habent ex nihilo, aliàs creatura posset creare; ergo debent fieri ex præexistente materia, seu subiecto, quod non potest esse aliquid compositum, alioquin esset compositum, antequam fieret; ergo datur aliqua causa materialis. Deinde nullum compositum sublunare est Physicè simplex, & materia nullum habet actum Physicum formalem; ergo datur aliquid, quod æquat materiam, & intrinsecè constituit compositum, quod est causa formalis: Tertiò: Nihil seipsum efficit; ergo debet ab aliquo alio fieri & esse aliud, quod illud faciat, sed hoc dicitur causa efficiens. Denique omnia agentia, intellectuاليا quam maxime non agunt temerè, inordinate, sed ex causa; ergo debent finem aliquem habere, & consequenter datur causa finalis, quo supposito.

Sic probo Conclusionem:

Tot sunt genera causarum, quot sunt diversi influxus in quodlibet compositum generatum, sed isti influxus sunt quatuor; ergo etiam sunt quatuor.